

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
PI 297
33101 TAMPERE

Viite

Asia **TAMPERE, Tirkkosen talon, os. Kauppakatu 6, rakennussuojelupäätöksen uudistaminen**

Museovirasto on erityisistunnossaan 31.8.2017 päättänyt esittää Tampereella sijaitsevan nk. Tirkkosen talon (Kauppakatu 6, Tampere, II/10/13) suojeluesityksen tarkentamista. Rakennuksen omistaa Kiinteistö Oy Tirkkosentalo.

Rakennuksen ulkoasu on osittain suojeltu erityislailla vuonna 1975. Rakennuksen kokonaisuus ja erittäin arvokkaat sisätilat jäivät päätöksessä huomiotta. Rakennusten suojelemisesta annetut lait on tämän jälkeen uudistettu kaksi kertaa. Laissa rakennusperinnön suojelemisesta (98/2010) on pyritty varmistamaan etenkin sisätilojen suojelun mahdollisuus.

Tirkkosen talon suojelun päivittäminen on tullut ajankohtaiseksi koska korttelin asemakaavaa uudistetaan ja kiinteistön omistaja haluaa rakennukseen ullakkorakennusoikeutta. Nykyiset suojelumääräykset estävät kattoikkunoiden teon ja näin ullakon käyttöönoton.

Asemakaavamääräyksillä ei voida varmistaa sisätilojen riittävää suojelua.

Rakennuksen suojelu- ja kaavatilanne

Valtioneuvosto on määrännyt 12.6.1975 Tampereella tontilla 13/20/II olevan Tirkkosen talon julkisivut, lukuun ottamatta vuonna 1906 tehtyä jatkoa Kuninkaankadun puolella, suojeltaviksi rakennushistoriallisen arvonsa vuoksi kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain (572/1964) säännösten nojalla. Tuolloin annettiin seuraavat suojelumääräykset:

1. Rakennuksen ulkoasuun saa tehdä vain ennallistavia muutoksia.
2. Rakennuksen ulkoasua koskevista muutos- ja korjaustoimenpiteistä on hankittava Museoviraston lausunto.
3. Rakennuksen ulkoasua on hoidettava siten, että sen rakennus- ja kulttuurihistoriallinen arvo säilyy.
4. Lisäksi on noudatettava sitä, mitä kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetussa laissa ja asetuksessa on säädetty.

Kiinteistöä koskee 22.4.1983 tarkistettu asemakaavan muutos, jossa rakennuksella on seuraavat suojelumääräykset:

sk-1 Rakennus, jonka julkisivut on suojeltu kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain nojalla.

sr-1 Rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Mikäli tämän pyrkimyksen vastaisesti on rakennuksessa aiemmin suoritettu rakennustoimenpiteitä, on korjaus- ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan entistään.

Tirkkosen talo on osa ns. Kymppi-korttelia, jonka asemakaavan muutos on vireillä.

Tirkkosen talon historiaa

Toiminimi J. Tirkkosen perustajat, Juhana ja Maria Tirkkonen aloittivat kauppiasuransa jo vuonna 1869. Kaupan ja asiakaskunnan kasvaessa Tirkkoset vuokrasivat vuonna 1875 Kauppakatu 6:ssa sijainneen tilavamman liikehuoneiston, jonka he sittemmin 1884 ostivat tontteineen itselleen. Juhanan kuoltua 1892 Maria Tirkkonen jatkoi yhä laajenevaa liiketoimintaa.

Toiminimi J. Tirkkonen aloitti postimyynnin vuonna 1903, ensimmäisenä Tampereella ja toisena Suomessa. Vuonna 1909 J. Tirkkosen 40-vuotisen toiminnan juhlapäivänä kauppias Nikolai Tirkkonen lahjoitti varat suihkukaivon hankkimiseen Hämeenpuiston pohjoispäähän. Hanke toteutui B. Federleyn suunnitelmien pohjalta. Nikolai Tirkkosen kuoltua kauppaliikkeen toimintaa jatkoi vuodesta 1927 Oy Tirkkosen seuraajat 1980-luvulle asti. Kauppakatu oli vielä tuolloin Tampereen keskeisin liikekatu, Tirkkosen liiketilaa vastapäätä sijaitsi Stockmannin tavaratalo, läheisyydessä olivat myös Sokoksen ja Tempon tavaratalot.

Nuoret arkkitehdit Lars Sonck ja Birger Federley suunnittelivat yhteistyössä rakennuksen Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmaan myymälätiloiksi J. Tirkkosen kangas- ja lankakaupalle sekä yrityksen omistajien asuintiloiksi. Lars Sonck valmistui arkkitehdiksi keväällä 1894 ja voitti Tampereen Pyynikin asemakaavakilpailun vuonna 1900 ja Tampereen tuomiokirkon suunnittelukilpailun samana vuonna. Birger Federley valmistui 1896. Hän työskenteli vuonna 1898 jonkin aikaa yhdessä Lars Soncin kanssa, mutta perusti jo samana vuonna oman ”arkkitehtuuriateljeerin” Tampereelle. Vuoden 1901 hän hoiti kaupunginarkkitehdin virkaa ja oli Tampereen teknillisen opiston rakennusopin yliopettaja 1913-1933.

Tirkkosen myymälä avattiin kesällä 1900, laajennusosa valmistui Kuninkaankadun puolelle 1906. Lankaosastoa alkoi johtaa Maria ja kangasosastoa perustajien poika Nikolai. Rakennuksen ensimmäinen ja toinen kerros toimivat liiketiloina, toisessa kerroksessa oli myös toimistoja. Kolmannessa kerroksessa sijaitsivat omistajien Maria ja Nikolai Tirkkosen huoneistot.

Kansallisromantiikkaa edustavassa rakennuksessa on harmaata graniittia oleva jalusta ja tiilestä muurattu, okrankeltaiseksi rapattu yläosa. Katujulkisivuja rytmittävät erkkerit ja erikokoiset kaari-ikkunat. Ikkunoiden ja räystäiden alle sijoitetut luontoaiheet koristeet ja muut yksityiskohdat elävöittävät julkisivuja. Saumattu peltikatto on maalattu raudanpunaiseksi. Tirkkosen talossa on yksi Suomen ensimmäisistä nk. monier –tyyppisistä välipohjista, joissa betonista valettuja kappaholveja kannattavat valurautapylväät ja teräskiskot. Rakennuksessa tehtiin vuonna 1984 perusparannus, jolloin sisäpiha katettiin valopihaksi.

Tällä hetkellä rakennuksen ensimmäinen kerros toimii liiketiloina, toinen kerros on toimistotiloina ja asuinhuoneistot ovat tyhjillään.

Tirkkosen talon merkitys ja arvot

Tirkkosen talon täyttää rakennusperinnöstä annetun lain 8§:n kriteerit seuraavasti:

1. harvinaisuus ja 3. edustavuus:

Tirkkosen kauppahuone kehittyi lyhyessä ajassa 1900-luvun alussa yhdeksi Suomen suurimmista ja tunnetuimmista kauppahuoneista. Esikuvina toimivat ulkomaiset tavaratalot. Katutason suurilla näyteikkunoilla esiteltiin eurooppalaiseen tyyliin esille laitettuja, ensiluokkaisia tavaroita.

Tirkkosen talo on maakunnallisesti merkittävä rakennus ja ainutlaatuinen, kahden merkittävän uran luoneen arkkitehdin alkuvaiheen yhteistyön tulos. Kansallisromanttista tyyliä edustava rakennus on osa Tampereen jugendkeskustaa.

4 alkuperäisyys ja 5 historiallinen todistusvoima

Tirkkosen talo on säilynyt ulkoasultaan ja keskeisiltä sisätiloiltaan erittäin hyvin. Erityisesti kolmannen kerroksen asuintilat uuneineen, kattomaalauksineen, puupanelointineen, ikkunoineen sekä kiintokalustuksineen muodostavat Birger Federleyn luoman ja alkuperäisenä säilyneen ainutlaatuisen kokonaistaideteoksen.

Sisätiloissa on muutenkin jäljellä runsaasti vaativaa puusepän työtä ja koristeellisia yksityiskohtia. Arvokkaita liiketiloja ovat myös sisäänkäynti ja pääporrashuone Kauppakadun puolella sekä kulmaliiketila, jossa sijaitsee Tirkkosen kauppahuoneen erikoisuus, ilmapaineella toiminut sisäinen kassajärjestelmä eli Suomen ensimmäinen ns. putkiposti.

Suojelun kohdentaminen

Käsitteitä *ulkoarkkitehtuuri* ja *sisätila* käytetään seuraavissa merkityksissä:

Ulkoarkkitehtuuri käsittää julkisivujen, vesikaton, ulkoportaiden rakenteet, materiaalit ja yksityiskohdat. Ikkunat ja ovet kuuluvat ulkoarkkitehtuuriin kokonaisuudessaan myös sisäpuolisine osineen. Ulkoarkkitehtuuriin kuuluvat myös koristeet yksityiskohtineen. Suojelun tulee kohdistua rakennuksen sekä 1900 että 1906 valmistuneiden osien ulkoarkkitehtuuriin, kadunpuoleisiin kattopintoihin sekä julkisivun kulmaikkunassa olevaan Keskusajan kelloon.

Sisätila on kiinteän sisustuksen osista (sisäpinnat, portaat, kaiteet, tekniset varusteet, sisäovet ja –ikkunat, uunit sekä kiintokalusteet) koostuva kokonaisuus.

Sisätiloissa suojelun tulee kohdistua kulmaliikehuoneiston putkipostijärjestelmään ja puiseen portaikkoon pilareineen. Rakennuksen kolmannen kerroksen asuinhuoneistoissa suojelun tulee kohdentua alkuperäiseen tilajakoon listoituksineen, puupanelointeihin, seinä- ja kattomaalauksiin, uuneihin, kiintokalustuksiin, välioviin ovenkahvoineen ja listoituksineen sekä ikkunoiden lasimaalauksiin. Porraskäytävissä suojelun tukee kohdentua lattiapintoihin, porrasaskelmiin, seinämaalauksiin ja seinien koristerappauksiin sekä kaiteisiin. Koko rakennuksessa tulee säilyttää alkuperäiset väliovet vetimineen.

Ullakolla tulee säilyttää Tirkkosen mainosteksti vanhassa ulkoseinässä.

Museovirasto ehdottaa Tirkkosen talon uusiksi suojelumääräyksiksi seuraavaa:

1. Rakennusta tulee hoitaa ja käyttää niin, että sen kulttuurihistoriallinen arvo säilyy.
2. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri, rakennusrunko sekä sisätilojen ominaispiirteet tulee säilyttää. Sisätiloista suojellaan kulmaliikehuoneiston putkipostijärjestelmä ja puinen portaikko pilareineen, asuinhuoneistojen tilajako, listoitukset, puupaneloinnit, seinä- ja kattomaalaukset, uunit, kiintokalustukset, ovet vetimineen sekä ikkunoiden lasimaalaukset. Porraskäytävissä lattiapinnat, porrasaskelmat, seinämaalaukset sekä seinien koristerappaukset ja kaiteet. Koko rakennuksen alkuperäiset ovet vetimineen sekä ullakon mainosteksti.

3. Korjaus- ja muutostöiden tulee perustua riittäviin selvityksiin (mm. kunto- ja väritutkimukset). Rakennuksen hoidossa ja korjauksissa on käytettävä materiaalien ja menetelmien osalta kestäviä ratkaisuja, jotka perustuvat kohteen historian, arvojen ja merkitysten tuntemiseen.
4. Suojeltuja rakennusosia korjattaessa ja uusittaessa on noudatettava olemassa olevaa mallia, muotoa, rakennetta ja materiaalia. Uudistettuihin näyteikkunoihin ja niihin liittyviin oviin muutokset ovat sallittuja, kunhan ne noudattavat alkuperäistä arkkitehtuuria ja materiaaleja.
5. Museovirastoa on kuultava rakennukseen kohdistuvissa hankkeissa ja se voi antaa asiantuntijana neuvoja ja ohjeita korjaus- ja muutostöissä.

Pääjohtaja

Juhani Kostet

Intendentti

Kaija Kiiveri-Hakkarainen

Tiedoksi Pirkanmaan maakuntamuseo
Tampereen kaupunki/Anna Hyyppä